



## The Effect of Financial Expertise and Experience of the Audit Committee Chair on Auditor Selection, Audit Fees, and Audit Quality

Akram Afsay  \*

Assistant Professor, Accounting Dep, Farabi Colleges, University of Tehran, Qom, Iran.

### Abstract

The purpose of this study is to examine the relationship between financial expertise and the experience of the audit committee chairman with auditor selection, audit fees, and audit quality. To achieve the research goal, a sample equal to 99 companies listed on the Tehran Stock Exchange during the period from 2015 to 2023, equivalent to 792 company-years, was analyzed using multiple regression analysis based on combined data. The findings showed that the companies whose heads of the audit committee possess financial expertise are more likely to choose the Audit Organization or audit institutions with quality control 'A' as their independent auditors. Also, according to the findings, the financial expertise of audit committee heads leads to an increase in audit fees and audit quality. However, this study did not identify a significant relationship between the audit committee chairman's experience with auditor selection and audit fees, but a positive and significant relationship between the audit committee chairman's experience and audit quality was identified. The findings of this study contribute to the literature by documenting that financial expertise and experience of audit committee heads are important for improving the audit process and audit quality.

\* Corresponding Author: [a.afsay@ut.ac.ir](mailto:a.afsay@ut.ac.ir)

**How to Cite:** Afsay, A. (2024). The Effect of Financial Expertise and Experience of the Audit Committee Chair on Auditor Selection, Audit Fees, and Audit Quality, *Empirical Studies in Financial Accounting*, 21(81), 273-306. DOI: 10.22054/qjma.2024.78707.2549

**Keywords:** Audit Committee Chair, Audit Fee, Audit Quality, Auditor Selection, Financial Expertise.

## **1. Introduction**

In recent years, the significant impact of the audit committee on the effectiveness of the audit process has been confirmed by various researchers (Azizkhani et al., 2023). The chairman of the audit committee is considered the chief executive officer of the audit committee (Ernst & Young, 2013). It is necessary for the chairman of the audit committee, as a leader, to understand the culture of the organization, set clear expectations for the committee members, and consider both management and auditors in their decisions. The chairman of the audit committee, who is more responsible than other members of the committee, plays a vital role in controlling financial reporting and evaluating the effectiveness of the audit committee (Bromilo & Keeler, 2011). The chairman of the audit committee plays a key role in ensuring the quality of financial reports through cooperation with the members of the audit committee, setting the agenda of the committee, communicating with the board of directors, management, and independent auditors, and helping to select the members of the audit committee (Azizkhani et al., 2023). In Iran, the audit committee is one of the basic committees of a company. In 2013, the Securities and Exchange Organization required all listed companies to form an audit committee. This committee is responsible for supervising the work of internal and independent auditors, proposing independent auditors to the general meeting of shareholders for the purpose of appointing, determining the fees, and dismissing independent auditors, reviewing the frequency of audits, receiving audit reports, and ensuring that corrective actions are taken in a timely and correct manner. It is the responsibility of management to address weaknesses and shortcomings, non-compliance with policies, laws, and regulations, and resolve other problems identified by the auditors (Nazari et al., 2019).

## **2. Methodology**

The present research is a descriptive, correlational study in terms of its applied purpose and the relationship between variables. The data and information used are historical and post-event. The statistical population of this research includes all the companies listed on the

Tehran Stock Exchange. The statistical sample of the research comprises all the companies that were active in the stock market from the beginning of 2015 to the end of 2023 and meet the following conditions: 1. Their membership in the Tehran Stock Exchange must have continued throughout the research period. 2. The data needed for the research must have been available to them during the research period. 3. They must not belong to investment, financial mediation, holding, bank, or leasing companies. 4. The end of the financial year for these companies should not have changed during the research period and must coincide with the end of March. Finally, after applying the above conditions, 99 companies (equivalent to 792 company-years) were selected as the statistical sample. To collect the data, the database of Rahavard Novin and the reports published on Codal were used. Research hypotheses were tested based on combined data and using multivariate regression models.

### **3. Result**

In this study, the effect of financial expertise and the experience of the head of the audit committee on auditor selection, audit fees, and audit quality was investigated. The findings indicate that the heads of the audit committee who possess accounting and financial expertise are more likely to choose a first-rate auditor (The Audit Organization or audit institutions with a quality rating of 'A') as an independent auditor. Additionally, audit committee heads with accounting and financial expertise tend to pay higher audit fees and enhance audit quality. These findings are consistent with the results of studies by Azizkhani et al. (2023), Lari Dasht Beyaz et al. (2017), and Ghafaran and Yasman (2018). Therefore, the accounting and financial expertise of the head of the audit committee, as an important and influential factor in the audit process, should receive attention from supervisory and legislative institutions. Due to its significance, it should become a legal requirement for companies listed on the Tehran Stock Exchange.

### **4. Conclusion**

Although the accounting and financial expertise of the head of the audit committee was identified as an influencing factor in the selection of the auditor and the audit fee, the results of this study showed that the greater experience of the heads of the audit committee does not lead to the selection of a first-class independent auditor and does not

significantly affect the audit fee. This finding is not compatible with the results of the studies by Elsayani et al. (2023) and Lari Dasht Beyaz et al. (2017). However, the findings indicate that the greater experience of the heads of the audit committee increases the quality of the audit, which is consistent with the findings of the study by Azizkhani et al (2023). These results indicate that the accounting and financial expertise of the head of the audit committee, as an internationally proven factor, demonstrates the expected performance in companies listed on the Tehran Stock Exchange. However, the experience of the head of the audit committee is not as effective as accounting and financial expertise. In this regard, it may be possible to attribute the weak role of audit committee heads in the selection of auditors and audit fees in our country as a reason for this lack of influence. It is expected that with the passage of time and future legal and regulatory reforms, audit committees will become more efficient and effective, and their heads will play a greater role in improving the audit process.



## تأثیر تخصص مالی و تجربه رئیس کمیته حسابرسی بر انتخاب حسابرس، حق الزحمه حسابرسی و کیفیت حسابرسی

اکرم افسای \* استادیار، گروه حسابداری، دانشکده‌گان فارابی، دانشگاه تهران، قم، ایران

### چکیده

هدف این مطالعه بررسی رابطه بین تخصص مالی و تجربه رئیس کمیته حسابرسی با انتخاب حسابرس، حق‌الزحمه حسابرسی و کیفیت حسابرسی است. به منظور دستیابی به هدف پژوهش، نمونه‌ای برابر با ۹۹ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی بازه زمانی ۱۳۹۴ تا ۱۴۰۱ معادل ۷۹۲ سال-شرکت، با استفاده از تحلیل رگرسیون چندگانه مبتنی بر داده‌های ترکیبی موردبررسی قرار گرفت. یافته‌ها نشان داد شرکت‌هایی که رؤسای کمیته حسابرسی آن‌ها دارای تخصص مالی هستند، احتمال اینکه سازمان حسابرسی و مؤسسات حسابرسی دارای امتیاز کنترل کیفیت الف را به‌عنوان حسابرس مستقل خود انتخاب نمایند، بیشتر است. همچنین، مطابق با یافته‌ها، تخصص مالی رؤسای کمیته حسابرسی منجر به افزایش حق‌الزحمه حسابرسی و کیفیت حسابرسی می‌شود. با این حال این مطالعه رابطه معناداری بین تجربه رئیس کمیته حسابرسی با انتخاب حسابرس و حق‌الزحمه حسابرسی شناسایی نکرد، اما رابطه بین تجربه رئیس کمیته حسابرسی بر کیفیت حسابرسی مثبت و معنادار شناسایی شد. یافته‌های این مطالعه با مستند کردن اینکه تخصص مالی و تجربه رؤسای کمیته حسابرسی برای ارتقاء فرآیند حسابرسی و کیفیت حسابرسی حائز اهمیت است، به ادبیات کمک می‌نماید.

کلیدواژه‌ها: رئیس کمیته حسابرسی، حق‌الزحمه حسابرسی، کیفیت حسابرسی، انتخاب حسابرس، تخصص مالی.

## مقدمه

طی سال‌های اخیر تأثیر با اهمیت کمیته حسابرسی بر اثربخشی فرآیند حسابرسی توسط محققان مختلف مورد تأیید قرار گرفته است (Azizkhani et al., 2023). رئیس کمیته حسابرسی، مدیر ارشد اجرایی کمیته حسابرسی تلقی می‌گردد (Ernst & Young, 2013)؛ بنابراین، اثربخشی یک کمیته حسابرسی به نحوه رهبری رئیس کمیته حسابرسی در تعیین دستور کار و فعالیت‌های کمیته بستگی دارد (KPMG, 2019). لازم است رئیس کمیته حسابرسی به‌عنوان یک رهبر، فرهنگ سازمان را درک کرده، انتظارات روشنی برای اعضای کمیته تعیین نماید و در تصمیمات خود، هم مدیریت و هم حساب‌رسان را مورد توجه قرار دهد. رئیس کمیته حسابرسی که بیشتر از سایر اعضای کمیته مسئول است، نقشی حیاتی در کنترل گزارشگری مالی و ارزیابی اثربخشی کمیته حسابرسی ایفا می‌نماید (Bromilow & Keller, 2011). رئیس کمیته حسابرسی از طریق مشارکت با اعضای کمیته حسابرسی، تنظیم دستور کار کمیته، ارتباط با هیئت‌مدیره، مدیریت و حساب‌رسان مستقل و کمک به انتخاب اعضای کمیته حسابرسی نقشی کلیدی در تضمین کیفیت گزارش‌های مالی ایفا می‌نماید (Azizkhani et al., 2023).

موسسه حسابرسی Ernst & Young (2013) اهمیت ویژگی‌های ایدئال رئیس کمیته حسابرسی را به شرح زیر مورد تأکید قرار داد: «اعضا به طرز شگفت‌انگیزی خواهان رئیس کمیته حسابرسی‌ای هستند که تخصص مالی دارد. نه صرفاً فردی که تحت استانداردهای پذیرفته‌شده دارای صلاحیت است، بلکه کسی که با مدیر ارشد مالی و حساب‌رسان مستقل بر سر مسائل مالی بحث کند و در عین حال شأن، منزلت و احترام در برابر مدیریت و افراد خارج از شرکت را حفظ نماید».

تحقیقات قبلی به‌صورت گسترده اثرات متعدد تخصص مالی و تجربه رئیس کمیته حسابرسی را بررسی کرده‌اند. برای نمونه، در تحقیقات قبلی مشخص شده است که شرکت‌هایی که رؤسای کمیته حسابرسی آن‌ها کارشناسان مالی هستند صورت‌های مالی خود را به‌موقع تر افشا می‌نمایند (Ghafran & Yasmin, 2018). صالحی و همکاران

(۱۳۹۹) دریافتند تخصص رئیس کمیته حسابرسی به صورت مثبت بر ارتباط ارزشی تأثیرگذار است. Myers et al. (2021) نشان دادند زمانی که رئیس کمیته حسابرسی در خصوص عملیات شرکت دانش کافی داشته باشد، احتمال تحریف در صورت‌های مالی کمتر است. به طور کلی، این شواهد نشان می‌دهد که ویژگی‌های رؤسای کمیته حسابرسی می‌تواند بر کیفیت گزارش‌های مالی اثر بگذارد. Free et al. (2021) بیان داشتند که با توجه به نقش حیاتی که رؤسای کمیته حسابرسی در کنترل کمیته حسابرسی دارند، حسابرسان مستقل، رؤسای کمیته حسابرسی را منبع اصلی جمع‌آوری، پردازش، ارزیابی و به اشتراک گذاری اطلاعات با خود می‌دانند. از آنجا که رؤسای کمیته حسابرسی در انتخاب حسابرسان مستقل، مشارکت مستقیم دارند و تماس اولیه حسابرسان با آنهاست، از رؤسای کمیته حسابرسی انتظار می‌رود بر فرآیند حسابرسی و کیفیت حسابرسی اثرگذار باشند (Khemakhem & Fontaine, 2019).

در ایران، کمیته حسابرسی یکی از کمیته‌های اساسی شرکت است. سازمان بورس و اوراق بهادار در سال ۱۳۹۱ کلیه شرکت‌های بورسی را به تشکیل کمیته حسابرسی ملزم نمود. این کمیته مسئول نظارت بر کار حسابرسان داخلی و مستقل، پیشنهاد حسابرسان مستقل به مجمع عمومی صاحبان سهام به منظور انتصاب، تعیین حق‌الزحمه و عزل حسابرسان مستقل، بررسی دفعات حسابرسی، دریافت گزارش حسابرسی و نیز کسب اطمینان از انجام اقدامات اصلاحی به موقع و صحیح توسط مدیریت برای کنترل ضعف‌ها و کاستی‌ها، عدم تطابق با سیاست‌ها، قوانین و مقررات و سایر مشکلات شناسایی شده از سوی حسابرسان است (نظری و همکاران، ۱۳۹۹). ریاست و تعداد اعضای کمیته حسابرسی در چارچوب «منشور کمیته» تعیین می‌شوند. رئیس کمیته حسابرسی با مشورت اعضای کمیته، تعداد و مدت جلسات کمیته را مطابق با شرایط ذکر شده در منشور تعیین می‌کند. طبق منشور کمیته حسابرسی بورس اوراق بهادار تهران، رئیس کمیته حسابرسی باید عضو مستقل یا غیرموظف مالی هیئت‌مدیره باشد. رئیس کمیته حسابرسی بیشتر از سایر اعضای کمیته، نسبت به ایفای مناسب وظایف نظارتی کمیته حسابرسی مسئولیت دارد (Azizkhani

(et al., 2023). علی‌رغم نقش حیاتی رئیس کمیته حسابرسی در برآوردن مسئولیت‌های کمیته حسابرسی، تأثیرات تخصص مالی و تجربه رئیس کمیته حسابرسی بر فرآیند حسابرسی و ارتقاء کیفیت حسابرسی تا حد زیادی ناشناخته باقی‌مانده است. از بین مطالعات داخلی تنها دو مطالعه به بررسی تأثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی پرداخته‌اند که هیچ‌کدام جنبه‌های مختلف فرآیند حسابرسی را مورد بررسی قرار نمی‌دهند. صالحی و همکاران (۱۳۹۹) به بررسی تأثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی بر رابطه بین تأخیر در گزارشگری مالی و ارتباط ارزشی پرداختند و نظری و همکاران (۱۳۹۹) نیز تأثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی بر به‌موقع بودن گزارشگری مالی مورد بررسی قرار دادند؛ بنابراین، تاکنون هیچ مطالعه‌ای به بررسی تأثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی بر انتخاب حسابرس، حق‌الزحمه حسابرسی و کیفیت حسابرسی نپرداخته است. باهدف پر کردن این شکاف در ادبیات و با توجه به اهمیت رئیس در عملکرد مؤثر کمیته حسابرسی، این مطالعه به دنبال بررسی تأثیر تخصص مالی و تجربه رئیس کمیته حسابرسی بر انتخاب حسابرس، حق‌الزحمه حسابرسی و کیفیت حسابرسی است.

این مطالعه به بدنه رو به رشد ادبیاتی که اثر رؤسای کمیته حسابرسی بر فرآیند مالی را بررسی می‌کنند می‌افزاید. با توسعه مطالعات قبلی (صالحی و همکاران، ۱۳۹۹؛ نظری و همکاران، ۱۳۹۹)، این مطالعه شواهدی ارائه می‌دهد که تخصص مالی و تجربه رئیس کمیته حسابرسی بر نقش نظارتی کمیته حسابرسی بر صورت‌های مالی، از طریق انتخاب حسابرس، حق‌الزحمه حسابرسی و کیفیت حسابرسی اثر می‌گذارد. یافته‌ها به‌طور خاص نشان می‌دهد که رؤسای کمیته حسابرسی که دارای تجربه و تخصص مالی هستند، با افزایش کیفیت حسابرسی، نقش نظارتی کمیته حسابرسی را افزایش می‌دهند. این موضوع می‌تواند برای شرکت‌ها، در زمانی که رئیس کمیته حسابرسی را انتخاب و استخدام می‌کنند مورد توجه قرار گیرد. چراکه این پست یکی از معدود نقش‌های هیئت‌مدیره است که نیازمند سطح بالاتری از مهارت، دانش، صلاحیت‌ها با درک درستی از وظایف و مسئولیت‌های کمیته و مهارت‌های لازم در کسب و کار، امور مالی، ارتباطات و توانایی



رهبری است (KPMG, 2019). در ادامه، پس از بررسی ادبیات و تدوین فرضیه‌ها، به روش‌شناسی پژوهش پرداخته، سپس یافته‌ها تشریح و نهایتاً بحث و نتیجه‌گیری بیان خواهد شد.

### پیشینه پژوهش

کمیته‌های حسابرسی به‌عنوان یک مؤلفه کلیدی حاکمیت شرکتی خوب، مسئول کیفیت گزارش‌های مالی و نظارت بر فرآیند گزارشگری مالی هستند (Azizkhani et al., 2023). کمیته حسابرسی همچنین نقش مهمی در حمایت از هیئت‌مدیره در پیاده‌سازی حاکمیت شرکتی و نظارت بر مسئولیت‌ها در حوزه‌هایی نظیر گزارشگری شرکتی و حسابرسی داخلی و مستقل ایفا می‌نماید. یکی از مسئولیت‌های اصلی کمیته حسابرسی، انتصاب حسابرس مستقل، نظارت بر فرآیند حسابرسی و تضمین کیفیت حسابرسی می‌باشد. وظایف دیگر آن عبارت‌اند از مذاکره با حسابرس بر سر دامنه و حقالزحمه حسابرسی و ارائه پیشنهادهای خاص به هیئت‌مدیره در مورد انتصاب، انتصاب مجدد و عزل حسابرس مستقل (KPMG, 2019). رئیس کمیته حسابرسی یکی از ارکان مؤثر زیرمجموعه هیئت‌مدیره است که نیازمند سطح بالایی از مهارت، دانش و شایستگی می‌باشد. رئیس کمیته حسابرسی باید درک روشنی از وظایف و مسئولیت‌های کمیته حسابرسی و دانش و مهارت‌هایی در رابطه با صنعت، مدیریت، فرآیندهای مالی، حسابرسی و ارتباطات و تعاملات داشته باشد (KPMG, 2019). از جمله مسئولیت‌های رئیس کمیته حسابرسی، برنامه‌ریزی و هدایت جلسات، نظارت بر ارائه گزارش‌ها به هیئت‌مدیره، مشارکت در انتخاب اعضای کمیته حسابرسی و نظارت بر فعالیت آن‌ها می‌باشد (AUASB, 2017). همچنین، رئیس کمیته حسابرسی به‌عنوان حلقه ارتباط میان کمیته حسابرسی، مدیریت، حسابرسان داخلی و حسابرسان مستقل عمل می‌نماید (PwC, 2020). مطالعات قبلی شواهدی ارائه می‌دهند که رئیس کمیته حسابرسی کمک زیادی در بهبود گزارشگری مالی و اثربخشی کمیته حسابرسی دارد. برای نمونه،

Abernathy et al. (2014) دریافتند رئیس کمیته حسابرسی با تخصص حسابداری از

طریق افزایش به موقع بودن اطلاعات مالی به اثربخشی کمیته حسابرسی کمک می نماید. رؤسای کمیته حسابرسی به منظور ایفای این نقش های متنوع، باید زمان و تلاش بیشتری را نسبت به دیگر اعضای کمیته حسابرسی اختصاص دهند. شبکه راهبری کمیته حسابرسی<sup>۱</sup> (۲۰۱۱) گزارش داده است که رئیس کمیته حسابرسی در مقایسه با سایر اعضای کمیته حسابرسی ۶۰ تا ۷۰ درصد زمان بیشتری را به فعالیت حرفه ای کمیته حسابرسی اختصاص می دهد. رئیس کمیته حسابرسی همچنین در ماه به طور میانگین ۱۰ تا ۲۵ ساعت جلسه با مدیریت، حسابرسان مستقل و رئیس حسابرس داخلی و همچنین اعضای کمیته حسابرسی دارد (Ward, 2009).

به طور کلی، شواهد از این بحث حمایت می کنند که رئیس کمیته حسابرسی نقش مهمی در عملکرد نظارتی کمیته حسابرسی دارد. با این وجود، در کمال تعجب، تحقیقات قبلی اثر ویژگی های رئیس کمیته حسابرسی بر جنبه های مختلف فرآیند حسابرسی را نادیده گرفته اند. از این رو، با توجه به اهمیت رئیس در عملکرد مؤثر کمیته حسابرسی، این مطالعه بر تخصص مالی و تجربه رئیس کمیته حسابرسی برای بررسی تأثیرات آن ها بر انتخاب حسابرس، حق الزحمه حسابرسی و کیفیت حسابرسی تمرکز دارد.

### تخصص مالی و حسابداری رئیس کمیته حسابرسی

بر اساس نظریه نمایندگی، نقش هیئت مدیره کنترل و نظارت بر مدیریت است که ممکن است انگیزه هایی برای افزایش منافع خود در ازای کاهش منافع سهامداران داشته باشد (Fama & Jensen, 1983). برای کاهش هزینه نمایندگی، لازم است هیئت مدیره کیفیت گزارشگری مالی را از طریق کمیته های حسابرسی کنترل نماید (Archambeault et al., 2008). محققان دریافته اند که حضور متخصصان حسابداری در هیئت مدیره نقش نظارتی کمیته حسابرسی را ارتقاء می بخشد (Farber et al., 2018). اعضای کمیته حسابرسی مسئولیت وظایفی را بر عهده دارند که نیازمند سطح بالایی از صلاحیت در حسابداری

---

1. Audit Committee Leader Network (ACLN)

است (DeFond et al., 2005). آگاهی از استانداردهای حسابداری، کاربردهای آن و فرآیند حسابرسی به اعضای کمیته حسابرسی کمک می‌نماید تا بهتر مشکلات را شناسایی کرده و سؤالات مناسبی از مدیریت و حسابرس بپرسند (Lipman, 2004). این مباحث بیان می‌دارد که تخصص حسابداری برای اعضای کمیته حسابرسی باید مهم‌تر از هر مهارت دیگری باشد. یک رئیس کمیته حسابرسی با داشتن چنین تخصصی، کمیته حسابرسی را کارا تر و اثربخش تر نموده و به درک بهتر فرآیند حسابرسی منجر می‌گردد. در تحقیقات قبلی اثر تخصص حسابداری بر کمیته حسابرسی از جنبه‌های مختلف بررسی شده است. Zalata et al. (2018) دریافتند که اعضای کمیته حسابرسی دارای تخصص حسابداری می‌توانند به کنترل مدیریت سود یک شرکت کمک‌های شایانی نمایند. جامعی و رستمیان (۱۳۹۵) دریافتند که تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی، پراکندگی پیش‌بینی‌های سود را کاهش می‌دهد. همچنین در مطالعات متعدد مشخص شده است که وجود تخصص مالی در کمیته حسابرسی به درک بهتر فرآیند حسابرسی، ریسک‌های حسابرسی و رویه‌های حسابرسی منجر می‌گردد و تقاضا برای سطح بالاتری از اطمینان‌دهی، به همراه پرداخت حق‌الزحمه‌های بالاتر حسابرسی را به همراه دارد (Bhuiyan et al., 2020). شواهد همچنین نشان می‌دهد که تخصص حسابداری در کمیته‌های حسابرسی با مشارکت حسابرسان مستقل باکیفیت‌تر، مثل حسابرسان چهار شرکت بزرگ حسابرسی در دنیا و یا حسابرسان متخصص در صنعت رابطه معناداری دارد (Kim et al., 2017). با وجود یافته‌های مختلف در مورد اثرگذاری تخصص حسابداری اعضای کمیته حسابرسی و با توجه به اهمیت نقش رئیس کمیته حسابرسی، تأثیر تخصص حسابداری و مالی در سطح ریاست کمیته حسابرسی بر روی حق‌الزحمه‌های حسابرسی، انتخاب حسابرس و کیفیت حسابرسی تاکنون مورد بررسی قرار نگرفته است. با توجه به نقش رئیس کمیته حسابرسی در هدایت کمیته حسابرسی، به نظر می‌رسد که تخصص حسابداری رئیس کمیته حسابرسی به تقاضا برای انتصاب حسابرسان با کیفیت‌تر (مؤسسات حسابرسی درجه اول شامل سازمان حسابرسی و مؤسسات حسابرسی دارای امتیاز کنترل کیفیت الف)، تلاش و حق‌الزحمه

بیشتر حسابرس مستقل و به دنبال آن کیفیت حسابرسی بالاتر منجر می‌گردد؛ بنابراین، برای بررسی این انتظارات، فرضیات زیر مورد آزمون قرار می‌گیرد.

فرضیه a1: تخصص مالی و حسابداری رؤسای کمیته حسابرسی با انتخاب موسسه حسابرسی درجه اول (سازمان حسابرسی و مؤسسات حسابرسی دارای امتیاز کنترل کیفیت الف) رابطه‌ای مثبت و معنادار دارد.

فرضیه a2: تخصص مالی و حسابداری رؤسای کمیته حسابرسی با حق‌الزحمه حسابرسی رابطه‌ای مثبت و معنادار دارد.

فرضیه a3: تخصص مالی و حسابداری رؤسای کمیته حسابرسی با کیفیت حسابرسی رابطه‌ای مثبت و معنادار دارد.

### تجربه رئیس کمیته حسابرسی

تجربه بیشتر رؤسای کمیته حسابرسی آن‌ها را قادر می‌سازد به شکل مطلوب‌تری با مسائل پیچیده کمیته مثل گزارشگری مالی متقلبانه (Beasley, 1996) و مدیریت سود (Bédard & Johnstone, 2004) برخورد نمایند. DeZoort (1997) اثر تجربه بر قضاوت‌های نظارتی اعضای کمیته حسابرسی را بررسی کرد و دریافت که اعضای با تجربه قضاوت‌های کنترل‌شده‌تری دارند که انطباق بیشتری با قضاوت‌های حساب‌رسان مستقل دارد و آن‌ها را قادر می‌سازد نسبت به کسانی که در این امر تجربه ندارند نظارت بهتری داشته باشند. به‌علاوه، مدیران از طریق داشتن سابقه تصدی طولانی‌تر فرصت بیشتری برای برقراری رابطه بلندمدت‌تر کاری با دیگر اعضای هیئت‌مدیره و مدیریت دارند و احتمال اینکه به سطوح بالاتری از رضایت شغلی و اعتبار کاری دست یابند، بیشتر است؛ بنابراین، به برآوردن وظایف و مسئولیت‌های کمیته حسابرسی متعهدتر بوده و اشتیاق بیشتری برای این منظور دارند (Azizkhani et al., 2023). تحقیقات قبلی همچون (Sultana et al., 2019) نشان می‌دهد که یک رئیس کمیته حسابرسی با سابقه تصدی طولانی‌تر، قابلیت‌های نظارتی بالاتری را کسب نموده، از این‌رو، حساب‌رسان با کیفیت را به خدمت می‌گیرد و موجب افزایش کیفیت حسابرسی می‌گردد. از جانب دیگر، ادعا می‌شود مدیرانی که تجربه

تصدی‌گری طولانی‌تری دارند به‌خاطر روابط دوستانه و اجتماعی که در طول دوره تصدی خود با دیگر مدیران، اعضای کمیته حسابرسی و حسابرسان شکل می‌دهند، دچار انحطاط در قابلیت‌های نظارتی خود می‌شوند. تعداد معدودی از مطالعات همچون Sharma and Iselin (2012) شواهدی دال بر این انحطاط یافته و رابطه‌ای مثبت میان سابقه تصدی اعضای کمیته حسابرسی و گزارشگری نادرست مالی یافته‌اند و بیان داشته که نتیجه حاصل‌شده به این دلیل است که مدیران قادر نبوده‌اند قضاوت مستقلی اعمال نمایند. به‌علاوه، Chan et al. (2013) دریافته‌اند که اعضای کمیته حسابرسی با تجربه‌تر، باعث کاهش حق‌الزحمه‌های حسابرسی می‌شوند، چراکه سطح بالای تجربه در این مدیران سبب می‌گردد که حسابرسان مستقل تلاش کمتری برای حسابرسی به‌کارگیرند و با ریسک‌های حسابرسی کمتری مواجه باشند که این موارد در حق‌الزحمه‌های حسابرسی لحاظ می‌گردد. مباحث فوق‌نشان‌دهنده تأثیر تجربه مدیران و اعضای کمیته حسابرسی بر انتخاب حسابرس مستقل، تلاش حسابرس مستقل و به‌دنبال آن کیفیت حسابرسی مستقل می‌باشد. در پژوهش حاضر، این مباحث به رئیس کمیته حسابرسی بسط داده می‌شود و فرضیه‌های زیر تدوین می‌گردد. با توجه به یافته‌های متفاوت قبلی، در فرضیه‌های زیر نوع رابطه مشخص نشده است. در این پژوهش دوره تصدی رئیس کمیته حسابرسی به‌عنوان معیار برای کمی‌سازی تجربه او در نظر گرفته می‌شود:

فرضیه  $b_1$ : تجربه رؤسای کمیته حسابرسی با انتخاب موسسه حسابرسی درجه اول (سازمان حسابرسی و مؤسسات حسابرسی دارای امتیاز کنترل کیفیت الف) رابطه معنادار دارد.

فرضیه  $b_2$ : تجربه رؤسای کمیته حسابرسی با حق‌الزحمه حسابرسی رابطه معنادار دارد.

فرضیه  $b_3$ : تجربه رؤسای کمیته حسابرسی با کیفیت حسابرسی رابطه معنادار دارد.

مطالعات قبلی، تأثیر کمیته حسابرسی و ویژگی‌های رئیس آن را بر فرآیند گزارشگری مالی و حسابرسی موردبررسی قرار داده‌اند. Azizkhani et al. (2023) به بررسی تأثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی بر انتخاب حسابرس، حق‌الزحمه حسابرسی و کیفیت حسابرسی پرداختند. آن‌ها دریافته‌اند شرکت‌هایی که رؤسای کمیته حسابرسی آن‌ها دوره

تصدی طولانی تری داشته‌اند، احتمال اینکه حسابرسان متخصص در صنعت و یا حسابرسانی از چهار شرکت بزرگ حسابرسی دنیا را انتخاب کنند، حق‌الزحمه حسابرسی بیشتری پرداخت نمایند و ارقام تعهدی اختیاری کمتری داشته باشند بیشتر است. Khemakhem and Fontaine (2019) ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی و تأثیر آن‌ها بر عملکرد شرکت‌ها را مورد بررسی قرار دادند. نتایج مطالعه آن‌ها بیانگر آن بود که اگر رئیس کمیته از مهارت مدیریتی و مالی برخوردار باشند، شرکت عملکرد بهتری خواهد داشت. Ghafaran and Yasman (2018) تأثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی بر تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی را مورد بررسی قرار دادند. آن‌ها دریافتند که تخصص تجربی و نظارتی رئیس کمیته حسابرسی بر تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی تأثیر منفی دارد. Abernathy et al. (2014) تأثیر تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی را بر به‌موقع بودن گزارشگری مالی بررسی نمودند. آن‌ها دریافتند که حضور اعضای دارای تخصص مالی در کمیته حسابرسی منجر به، به‌موقع بودن گزارشگری مالی می‌گردد. صالحی و همکاران (۱۳۹۹) به بررسی تأثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی بر رابطه بین تأخیر در گزارشگری مالی و ارتباط ارزشی پرداختند. آن‌ها دریافتند که تأخیر در گزارشگری منجر به کاهش ارتباط ارزشی می‌شود. تخصص رئیس کمیته حسابرسی به‌صورت مثبت بر ارتباط ارزشی تأثیر گذار است، اما تخصص رئیس کمیته حسابرسی بر رابطه میان تأخیر در گزارشگری مالی و ارتباط ارزشی تأثیر گذار نمی‌باشد. نظری و همکاران (۱۳۹۹) به بررسی تأثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی بر به‌موقع بودن گزارشگری مالی پرداختند. آن‌ها دریافتند بین تخصص مالی و تخصص تجربی رئیس کمیته حسابرسی با تأخیر گزارش حسابرسی، رابطه معناداری وجود ندارد. لاری دشت بیاض و همکاران (۱۳۹۷) دریافتند که استقلال و تجربه اعضای کمیته حسابرسی، تأخیر گزارش حسابرسی را افزایش می‌دهد. جامعی و رستمیان (۱۳۹۵) نشان دادند که تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی منجر به کاهش پراکنندگی پیش‌بینی‌های سود می‌گردد.

## روش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ رابطه بین متغیرها، پژوهشی توصیفی از نوع همبستگی است. داده‌ها و اطلاعات بکار رفته از نوع تاریخی و پس رویدادی است. جامعه آماری این پژوهش کلیه شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. نمونه آماری پژوهش مشتمل بر کلیه شرکت‌هایی است که از ابتدای سال ۱۳۹۴ تا پایان ۱۴۰۱ در بورس فعال بوده و حائز شرایطی به این ترتیب می‌باشند: ۱. طی بازه زمانی پژوهش عضویت آن‌ها در بورس اوراق بهادار تهران تداوم داشته باشد. ۲. داده‌های موردنیاز پژوهش برای آن‌ها در بازه زمانی پژوهش در دسترس باشد. ۳. جزء شرکت‌های سرمایه‌گذاری، واسطه‌گری مالی، هلدینگ، بانک و لیزینگ نباشند. ۴. پایان سال مالی شرکت‌ها طی بازه پژوهش تغییر نکرده باشد و منتهی به پایان اسفند ماه باشد. در نهایت پس از اعمال شروط فوق، تعداد ۹۹ شرکت (معادل ۷۹۲ سال-شرکت) به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از بانک اطلاعاتی ره‌آورد نوین و گزارش‌های منتشرشده در کدال استفاده شد. فرضیه‌های پژوهش بر اساس داده‌های ترکیبی و با استفاده از مدل‌های رگرسیون چند متغیره آزمون شدند.

## مدل (۱) انتخاب حسابرس

مدل لاجیت زیر (مدل ۱) برای بررسی ارتباط بین تخصص مالی و تجربه رئیس کمیته حسابرسی با انتخاب حسابرس جهت آزمون فرضیه‌های  $a_1$  و  $b_1$  برآورد می‌گردد. متغیرهای کنترلی مدل ۱ از مطالعات قبلی (همچون، نمازی و سعیدی، ۱۳۹۳؛ Lai et al., (2017)) که انتخاب حسابرس را به عنوان متغیر وابسته بررسی نموده‌اند، اتخاذ شده است.

*Auditor Choice<sub>it</sub>*

$$= \beta_0 + \beta_1 AC\_Financial\_Expertise_{it} + \beta_2 AC\_Experience_{it} + \beta_3 Size_{it} + \beta_4 BDIND_{it} + \beta_5 BMEET_{it} + \beta_6 Bsize_{it} + \beta_7 ROA_{it} + \beta_8 BMGO_{it} + \beta_9 Loss_{it} + \beta_j IndustryDum_{it} + \beta_k YearDum_{it} + \varepsilon_{it}$$

### مدل (۲) حق الزحمه حسابرسی

مدل OLS زیر (مدل ۲) برای بررسی ارتباط بین تخصص مالی و تجربه رئیس کمیته حسابرسی با حق الزحمه حسابرسی جهت آزمون فرضیه‌های  $a_2$  و  $b_2$  برآورد می‌گردد. متغیرهای کنترلی این مدل از مطالعات قبلی (همچون (Lai et al., (2017) که حق الزحمه حسابرسی را به‌عنوان متغیر وابسته بررسی نموده‌اند، اتخاذ شده است.

$$\begin{aligned} \text{Audit Fee}_{it} = & \beta_0 + \beta_1 \text{AC\_Financial\_Expertise}_{it} + \beta_2 \text{AC\_Experience}_{it} \\ & + \beta_3 \text{BIG4}_{it} + \beta_4 \text{Size}_{it} + \beta_5 \text{LEV}_{it} + \beta_6 \text{ROA}_{it} + \beta_7 \text{Loss}_{it} \\ & + \beta_j \text{IndustryDum}_{it} + \beta_k \text{YearDum}_{it} + \varepsilon_{it} \end{aligned}$$

### مدل (۳) کیفیت حسابرسی

مدل OLS زیر (مدل ۳) برای بررسی ارتباط بین تخصص مالی و تجربه رئیس کمیته حسابرسی با کیفیت حسابرسی جهت آزمون فرضیه‌های  $a_3$  و  $b_3$  برآورد می‌گردد. متغیرهای کنترلی این مدل از مطالعات قبلی (همچون، تحریری و افسای، ۱۴۰۰؛ Chen et al., (2010) که کیفیت حسابرسی را به‌عنوان متغیر وابسته بررسی نموده‌اند، اتخاذ شده است.

$$\begin{aligned} \text{Audit Quality}_{it} = & \beta_0 + \beta_1 \text{AC\_Financial\_Expertise}_{it} + \beta_2 \text{AC\_Experience}_{it} \\ & + \beta_3 \text{FeeAudit}_{it} + \beta_4 \text{Conown}_{it} + \beta_5 \text{BDIND}_{it} \\ & + \beta_6 \text{InsOwn}_{it} + \beta_7 \text{Restate}_{it} + \beta_8 \text{BMEET}_{it} + \beta_9 \text{LEV}_{it} \\ & + \beta_{10} \text{ROA}_{it} + \beta_j \text{IndustryDum}_{it} + \beta_k \text{YearDum}_{it} + \varepsilon_{it} \end{aligned}$$

### متغیرهای وابسته

در این پژوهش میزان اثرپذیری الف) انتخاب حسابرِس، ب) حق الزحمه حسابرسی و ج) کیفیت حسابرسی به‌عنوان متغیرهای وابسته مورد بررسی قرار می‌گیرد.



الف) متغیر وابسته مدل اول- انتخاب حسابرس (*AuditChoice*): کالباسی و لشکری (۱۳۹۹) دریافتند کیفیت حسابرسی در مؤسسات حسابرسی درجه اول بیشتر از سایر مؤسسات حسابرسی است. در این مطالعه مؤسسات حسابرسی درجه اول، بر اساس کیفیت مؤسسات حسابرسی شامل سازمان حسابرسی و مؤسسات حسابرسی دارای امتیاز کنترل کیفیت الف می‌باشند. اگر شرکت، سازمان حسابرسی یا یک موسسه حسابرسی دارای امتیاز کنترل کیفیت الف را به‌عنوان حسابرس خود انتخاب نموده باشد عدد ۱ و اگر سایر مؤسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی را به‌عنوان حسابرس خود انتخاب نموده باشد عدد صفر می‌گیرد.

ب) متغیر وابسته مدل دوم- حق‌الزحمه حسابرسی (*FeeAudit*): حق‌الزحمه حسابرسی برابر است با لگاریتم طبیعی حق‌الزحمه حسابرسی (Choi et al., Bronson et al., 2017)؛ Choi et al., 2008).

ج) متغیر وابسته مدل سوم- کیفیت حسابرسی (*AuditQuality*): مطابق با Alzoubi (2017) وجودی و منصورفر (۱۳۹۹) در مطالعه حاضر متغیر کیفیت حسابرسی با استفاده از چهار معیار مهم کیفیت حسابرسی محاسبه می‌شود. این چهار معیار عبارت‌اند از: دوره تصدی حسابرس، اندازه حسابرس، ارقام تعهدی اختیاری و تخصص حسابرس. برای جلوگیری از تعدد تخمین مدل‌ها و پیچیدگی تفسیر نتایج، چهار معیار کیفیت حسابرسی با کمک تکنیک تحلیل عاملی در نرم‌افزار spss به یک شاخص تبدیل شده است. دوره تصدی حسابرس: لگاریتم طبیعی تعداد سال‌هایی که حسابرس مستقل، مسئولیت حسابرسی شرکت را برعهده دارد (سال پایه ۱۳۹۲ در نظر گرفته شده است). اندازه حسابرس: در صورتی که حسابرس شرکت، سازمان حسابرسی باشد این متغیر برابر با ۱ و در غیر این صورت برابر با صفر است. ارقام تعهدی اختیاری: یکی از معیارهای کیفیت حسابرسی، ارقام تعهدی اختیاری است. بالا بودن ارقام تعهدی اختیاری، کیفیت پایین حسابرسی را نشان می‌دهد. در این پژوهش برای محاسبه ارقام تعهدی اختیاری از مدل جونز تعدیل- شده (Dechow et al., 1995) استفاده می‌شود. مدل جونز تعدیل شده به قرار زیر است:

$$\frac{TACC_{it}}{TA_{it-1}} = \beta_1 \left[ \frac{1}{TA_{it-1}} \right] + \beta_2 \left[ \frac{\Delta REV_{it} - \Delta REC_{it}}{TA_{it-1}} \right] + \beta_3 \left[ \frac{PPE_{it}}{TA_{it-1}} \right] + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

در مدل جونز تعدیل شده، برای محاسبه اقلام تعهدی غیراختیاری از رابطه (۵) استفاده می-شود:

$$NDAA = \beta_1 \left[ \frac{1}{TA_{it-1}} \right] + \beta_2 \left[ \frac{\Delta REV_{it} - \Delta REC_{it}}{TA_{it-1}} \right] + \beta_3 \left[ \frac{PPE_{it}}{TA_{it-1}} \right] \quad (2)$$

در نهایت اقلام تعهدی اختیاری از طریق کم کردن اقلام تعهدی غیراختیاری از کل اقلام تعهدی حاصل می گردد. در روابط ۱ و ۲،  $TACC$  معرف کل اقلام تعهدی؛  $NDAA$  اقلام تعهدی غیراختیاری؛  $TA$  کل دارایی‌ها؛  $\Delta REV$  تغییرات در فروش،  $\Delta REC$  تغییرات در حساب‌ها و اسناد دریافتی؛  $PPE$  اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات می‌باشد. تخصص حسابرس: Palmrose (1986) اشاره کرد که هر چه سهم بازار بیشتر باشد، تخصص تجربه حسابرس در آن صنعت نسبت به سایر رقبا بیشتر است. همچنین داشتن سهم غالب بازار نشان می‌دهد که حسابرس، از لحاظ کیفیت حسابرسی به شکل مثبتی خود را از سایر رقبا متمایز ساخته است. برای اندازه‌گیری سهم بازار و تخصص حسابرس در سطح موسسه حسابرسی، از مجموع دارایی‌های تمام صاحب کاران یک موسسه حسابرسی خاص در یک صنعت خاص تقسیم بر مجموع دارایی‌های تمام صاحب کاران در این صنعت، استفاده می-شود (رابطه ۳). مؤسساتی به‌عنوان متخصص صنعت در نظر گرفته می‌شوند که سهم بازارشان بیش از مقدار  $\left[ \frac{1}{2} \times (\text{تعداد شرکت‌های موجود در صنعت} / 1) \right]$  باشد (Palmrose, 1986). بنابراین اگر حساب؛ متخصص باشد، عدد ۱ می‌گیرد و در غیراین صورت برابر صفر است.

$$MS_{i,j,k} = \frac{\sum_{j=1}^{i,j,k} TA_{i,j,k}}{\sum_{i=1}^{IK} \sum_{j=1}^{i,j,k} TA_{i,j,k}} \quad (3)$$

MS: سهم بازار موسسه حسابرسی  $i$ ام در صنعت  $k$ ؛  $TA$ : مجموع دارایی‌های صاحب کاران؛  $j$ : نماد موسسه حسابرسی؛  $z$ : نماد شرکت صاحب کار؛  $k$ : نماد صنعت

موردنظر.

### متغیرهای مستقل

در این پژوهش میزان اثرگذاری ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی شامل الف) تخصص مالی و ب) تجربه به‌عنوان متغیرهای مستقل موردبررسی قرار می‌گیرد.

الف) تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی (AC\_Financial\_Expertise): اگر رئیس کمیته حسابرسی دارای مدرک دانشگاهی یا مدرک حرفه‌ای داخلی یا معتبر بین‌المللی در امور مالی (حسابداری، حسابرسی، مدیریت مالی، اقتصاد، سایر رشته‌های مدیریت با گرایش مالی یا اقتصادی) باشد، مقدار ۱ و در غیر این صورت صفر می‌گیرد (نظری و همکاران، ۱۳۹۹).

ب) تجربه رئیس کمیته حسابرسی (AC\_Experience): اگر رئیس کمیته حسابرسی حداقل ۳ سال یا بیشتر به‌طور متوالی در سمت خود باقی باشد، از تخصص تجربی لازم برخوردار است و عدد ۱ می‌گیرد و در غیر این صورت عدد صفر به آن اختصاص داده می‌شود (نظری و همکاران، ۱۳۹۹).

### متغیرهای کنترلی

جدول ۲. تعریف عملیاتی متغیرهای کنترلی

متغیر	نماد	نحوه اندازه‌گیری
اندازه مؤسسه حسابرسی	<i>BIG4</i>	اگر سازمان حسابرسی، حسابرسی صاحب‌کار را بر عهده داشته باشد ۱ و در غیر این صورت صفر می‌گیرد.
حق‌الزحمه حسابرسی	<i>FeeAudit</i>	لگاریتم طبیعی حق‌الزحمه حسابرسی
استقلال هیئت‌مدیره	<i>BDIND</i>	درصد اعضای غیرموظف (مستقل) هیئت‌مدیره نسبت به جمع اعضا
اندازه هیئت‌مدیره	<i>Bsize</i>	تعداد اعضای هیئت‌مدیره
تعداد جلسات هیئت‌مدیره	<i>BMEET</i>	تعداد جلسات هیئت‌مدیره در طول سال مالی
مالکیت هیئت‌مدیره	<i>BMGO</i>	سهام‌نگهداری شده توسط هیئت‌مدیره تقسیم بر کل سهام شرکت در هر دوره.

متغیر	نماد	نحوه اندازه‌گیری
مالکیت نهادی	<i>InsOwn</i>	جمع درصد سهام شرکت که به بانک‌ها، بیمه‌ها، نهادهای مالی، مادر شرکت‌ها و نهادهای دولتی تعلق دارد.
تمرکز مالکیت	<i>Conown</i>	جمع درصد مالکیت سهامدارانی است که حداقل ۵٪ سهام شرکت را در اختیار دارند.
تجدید ارائه صورت‌های مالی	<i>Restate</i>	اگر صورت‌های مالی صاحب‌کار تجدید ارائه شده باشد ۱ و در غیر این صورت صفر
اندازه شرکت	<i>Size</i>	لگاریتم طبیعی کل دارایی‌های صاحب‌کار
اهرم مالی	<i>LEV</i>	کل بدهی‌های بلندمدت تقسیم بر کل دارایی‌های صاحب‌کار
بازده دارایی‌ها	<i>ROA</i>	سود خالص تقسیم بر کل دارایی‌های صاحب‌کار
زیان	<i>Loss</i>	اگر شرکت صاحب‌کار زیان ده باشد ۱، در غیر این صورت صفر

## یافته‌ها

### آمار توصیفی

جدول ۳: آمار توصیفی متغیرهای پیوسته پژوهش

متغیر	نماد	میانگین	میانگین	حد اکثر	حداقل	انحراف معیار
حق‌الزحمه حسابرسی	<i>Audit Fee</i>	۷/۱۲۷	۷/۰۶۴	۹/۷۳۸	۴/۵۲۲	۰/۸۶۳
کیفیت حسابرسی	<i>Audit Quality</i>	۰/۳۲۳	۰/۲۶۹	۱/۹۸۷	-۰/۴۶۱	۰/۵۸۰
استقلال هیئت‌مدیره	<i>BDIND</i>	۰/۶۷۱	۰/۶۴۲	۱	۰	۰/۱۷۵
اندازه هیئت‌مدیره	<i>Bsize</i>	۵/۱۳۴	۵/۰۰۰	۹/۰۰۰	۵/۰۰۰	۰/۲۹۷
مالکیت هیئت‌مدیره	<i>BMGO</i>	۰/۶۵۳	۰/۶۹۹	۰/۹۹۰	۰/۰۱۰	۰/۱۹۸
تعداد جلسات هیئت‌مدیره	<i>BMEET</i>	۱۶/۹۱	۱۳	۶۰	۹	۶/۰۵۵
تمرکز مالکیت	<i>Conown</i>	۰/۷۰۶	۰/۷۱۴	۰/۹۹۱	۰/۱۳۹	۰/۱۹۰
مالکیت نهادی	<i>InsOwn</i>	۰/۷۲۳	۰/۸۲۰	۰/۹۹۰	۰/۰۱۰	۰/۲۶۵
اندازه شرکت	<i>Size</i>	۱۴/۳۴۵	۱۴/۱۰۷	۱۹/۴۴۹	۱۰/۷۱۸	۱/۵۶۳
اهرم مالی	<i>LEV</i>	۰/۵۳۷	۰/۵۲۹	۲/۰۱۱	۰/۰۴۳	۰/۲۶۷
بازده دارایی‌ها	<i>ROA</i>	۰/۱۰۴	۰/۰۸۷	۰/۶۵۴	-۰/۲۱۲	۰/۱۵۳

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۴: آمار توصیفی متغیرهای گسسته پژوهش

متغیر	نماد	درصد فراوانی ۱	درصد فراوانی صفر
تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی	AC_Financial_Expertise	۰/۵۳	۰/۴۷
تجربه رئیس کمیته حسابرسی	AC_Experience	۰/۳۹	۰/۶۱
زیان	Loss	۰/۱۲	۰/۸۸
منبع: یافته‌های پژوهش			

آمار توصیفی متغیرهای پژوهش، در جدول ۳ ارائه شده است. فراوانی متغیر تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی شرکت‌های نمونه نشان می‌دهد که ۵۳٪ رؤسای کمیته‌های حسابرسی دارای تخصص مالی و حسابداری هستند. همچنین فراوانی متغیر تجربه رئیس کمیته حسابرسی نشان می‌دهد که ۶۱٪ رؤسای کمیته حسابرسی کمتر از ۳ سال به سمت ریاست کمیته حسابرسی منصوب شده‌اند. میانگین کیفیت حسابرسی ۰/۳۲۳ و میانه آن ۰/۲۶۹ است. تعداد جلسات هیئت مدیره به طور میانگین ۱۶/۹۱ می‌باشد و پراکندگی ۶/۰۵۵ را نشان می‌دهد. به طور متوسط ۶۷٪ از اعضای هیئت مدیره در شرکت‌های مورد بررسی مدیران غیرموظف هستند. نرخ بازده دارایی‌ها نشان می‌دهد که به طور متوسط از هر ۱۰ ریال دارایی‌های در دسترس شرکت، ۱ ریال بازده حاصل می‌گردد. متوسط تمرکز مالکیت برابر با ۰/۷۰۶ است که انحراف معیار کمی (۰/۱۹) را نشان می‌دهد. همچنین، میانگین اهرم مالی نشان می‌دهد که ۵۳٪ از منابع مالی شرکت‌ها از طریق بدهی، تأمین مالی شده است.

### آمار استنباطی

در پژوهش‌هایی که ساختار داده‌های آن پانل هستند، قبل از تخمین مدل رگرسیون لازم است از مانایی متغیرهای اطمینان حاصل نمود. برای تشخیص مانایی متغیرهای پژوهش از آزمون ریشه واحد تحت عنوان لوین، لین و چو استفاده شد که با توجه به مقدار احتمال زیر ۵٪ مانایی کلیه متغیرهای پژوهش تأیید شد. برای تشخیص الگوی مناسب مدل دوم و سوم پژوهش، آزمون‌های F لیمر و هاسمن اجرا شد. مقدار کمتر از ۵٪ احتمال F نشان داد که مدل دارای اثرات ثابت یا تصادفی است؛ بنابراین آزمون هاسمن انجام و نتایج مقدار

احتمال کمتر از ۵٪ را نشان داد؛ بنابراین الگوی داده‌های تابلویی با اثرات ثابت جهت برآورد مدل دوم و سوم پژوهش مناسب تشخیص داده شد. به منظور نرمال بودن جملات خطا از آماره جارک-برا استفاده شد و با تأیید فرضیه صفر مبنی بر نرمال بودن جملات خطا، باقیمانده‌ها نرمال تشخیص داده شد. برای بررسی ناهمسانی واریانس از آزمون بروش پاگان استفاده شد. نتایج آزمون سطح معناداری کمتر از ۵٪ را نشان داد که حاکی از وجود ناهمسانی واریانس در هر دو مدل دوم و سوم پژوهش بود. از این رو برای رفع ناهمسانی واریانس، برآورد مدل مبتنی بر رگرسیون حداقل مربعات تعمیم یافته صورت گرفت. همچنین، برای بررسی خودهمبستگی متغیرهای مدل، از آماره دورین واتسون استفاده شد. اگر آماره دورین واتسون بین ۱/۵ تا ۲/۵ قرار گیرد، می‌توان گفت که بین خطاهای مدل همبستگی وجود ندارد. پس از برآورد مدل‌ها، ضرایب آماره دورین-واتسون نشان‌دهنده عدم وجود مشکل خودهمبستگی در مدل‌ها بود.

### برآورد مدل اول پژوهش

جدول ۵: برآورد مدل اول پژوهش

متغیر وابسته: انتخاب حسابرسی (Auditor Choice)					
VIF	معناداری آماره Z	آماره Z	ضریب	نماد	متغیر
۲/۴۳۵	۰/۰۰۹	۲/۶۲۰	۰/۰۵۴	<i>AC_Financial_Expertise</i>	تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی
۱/۶۰۷	۰/۲۰۴	۱/۲۶۸	۰/۱۱۱	<i>AC_Experience</i>	تجربه رئیس کمیته حسابرسی
۳/۸۱۲	۰/۰۰۱	۷/۲۴۳	۰/۰۲۹	<i>Size</i>	اندازه شرکت
۴/۱۷۵	۰/۰۰۰	۳/۵۲۲	۰/۱۶۸	<i>BDIND</i>	استقلال هیئت‌مدیره
۱/۴۶۹	۰/۳۴۲	-۰/۸۷۴	-۰/۰۱۸	<i>BMEET</i>	تعداد جلسات هیئت‌مدیره
۰/۰۴۷	۰/۹۵۰	-۰/۰۵۹	-۰/۰۰۳	<i>Bsize</i>	اندازه هیئت‌مدیره

متغیر وابسته: انتخاب حسابرس (Auditor Choice)					
VIF	معناداری آماره Z	آماره Z	ضریب	نماد	متغیر
۲/۱۵۷	۰/۰۰۶	۲/۷۱۲	۰/۰۱۹	ROA	بازده دارایی‌ها
۱/۹۹۴	۰/۱۰۸	-۰/۷۳۴	-۰/۰۶۲	BMGO	مالکیت هیئت‌مدیره
۲/۶۸۸	۰/۰۰۲	-۳/۲۸۹	-۰/۰۸۹	Loss	زیان
-	۰/۰۰۰۰	۶/۱۵۷	۰/۱۹۶		ضریب ثابت
			کنترل شد		اثرات صنعت
			کنترل شد		اثرات سال
				۰/۶۰۷	ضریب تعیین مک فادن
				۸۵۴/۰۲۲	آماره LR
				۰/۰۰۰	معناداری آماره LR
منبع: یافته‌های پژوهش					

نتایج حاصل از آزمون مدل اول پژوهش در جدول ۵ ارائه شده است که در آن ضریب تعیین مک فادن مدل برابر است با ۰/۶۰۷ و نشان می‌دهد که متغیرهای توضیحی در مدل توانسته‌اند ۶۰/۷ درصد از تغییرات متغیر وابسته را توضیح دهند. ضریب و احتمال مربوط به آماره Z به دست آمده برای متغیر تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی به ترتیب ۲/۶۲۰ و ۰/۰۰۹ است؛ بنابراین می‌توان گفت که در سطح اطمینان ۹۵٪ بین تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی و انتخاب حسابرس رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بدین ترتیب فرضیه  $a_1$  پژوهش مبنی بر اینکه تخصص مالی و حسابداری رؤسای کمیته حسابرسی با انتخاب موسسه حسابرسی درجه اول (سازمان حسابرسی و مؤسسات حسابرسی دارای امتیاز کنترل کیفیت الف) رابطه‌ای مثبت و معنادار دارد، پذیرفته می‌شود. همچنین ضریب و احتمال مربوط به آماره Z به دست آمده برای متغیر تجربه رئیس کمیته حسابرسی به ترتیب ۱/۲۶۸ و ۰/۲۰۴ است؛ بنابراین می‌توان گفت که در سطح اطمینان ۹۵٪ بین تجربه رئیس کمیته حسابرسی و انتخاب حسابرس رابطه معناداری وجود ندارد. بدین ترتیب فرضیه  $b_1$

پژوهش مبنی بر اینکه تجربه رؤسای کمیته حسابرسی با انتخاب موسسه حسابرسی درجه اول (سازمان حسابرسی و مؤسسات حسابرسی دارای امتیاز کنترل کیفیت الف) رابطه معنادار دارد، رد می‌شود. همچنین نتایج مندرج در جدول فوق بیانگر این است که بین متغیرهای اندازه شرکت، استقلال هیئت‌مدیره و بازده دارایی‌ها با انتخاب حسابرس رابطه مثبت و معنادار و بین متغیر زیان با انتخاب حسابرس رابطه منفی و معنادار وجود دارد.

### برآورد مدل دوم پژوهش

جدول ۶: برآورد مدل دوم پژوهش

متغیر وابسته: حق الزحمه حسابرسی ( <i>FeeAudit</i> )					
VIF	معناداری آماره t	آماره t	ضریب	نماد	متغیر
۲/۵۶۷	۰/۰۲۶	۲/۷۰۹	۰/۰۱۸	<i>AC_Financial_Expertise</i>	تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی
۱/۰۷۹	۰/۰۰۵	-۵/۲۳۷	-۰/۰۱۷	<i>AC_Experience</i>	تجربه رئیس کمیته حسابرسی
۲/۹۱۲	۰/۰۲۲	۲/۲۸۲	۰/۰۶۸	<i>BIG4</i>	اندازه مؤسسه حسابرسی
۱/۳۲۵	۰/۰۹۶	۱/۶۶۱	۰/۰۵۹	<i>Size</i>	اندازه شرکت
۲/۳۸۶	۰/۰۰۰	۶/۲۳۷	۰/۰۳۰	<i>LEV</i>	اهرم مالی
۱/۱۷۵	۰/۵۰۱	-۰/۶۷۲	-۰/۰۱۰	<i>ROA</i>	بازده دارایی‌ها
۲/۱۵۶	۰/۰۰۴	۲/۸۱۵	۰/۱۱۹	<i>Loss</i>	زیان
-	۰/۰۰۹	۷/۶۹۲	۱/۹۹۷		ضریب ثابت
				کنترل شد	اثرات صنعت
				کنترل شد	اثرات سال
۹/۰۱۷			آماره فیشر (F)	۰/۷۵۹	ضریب تعیین ( $R^2$ )
۰/۰۰۰			معناداری آماره فیشر (F)	۰/۷۴۳	ضریب تعیین تعدیل شده (Adjusted $R^2$ )
منبع: یافته‌های پژوهش					



نتایج حاصل از آزمون مدل دوم پژوهش در جدول ۶ ارائه شده است که در آن ضریب تعیین تعدیل شده مدل برابر است با ۰/۷۴۳ و نشان می‌دهد که متغیرهای توضیحی در مدل توانسته‌اند ۷۴/۳ درصد از تغییرات متغیر وابسته را توضیح دهند. ضریب و احتمال مربوط به آماره t به دست آمده برای متغیر تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی به ترتیب ۲/۷۰۹ و ۰/۰۲۶ است؛ بنابراین می‌توان گفت که در سطح اطمینان ۹۵٪ بین تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بدین ترتیب فرضیه a<sub>2</sub> پژوهش مبنی بر اینکه تخصص مالی و حسابداری رؤسای کمیته حسابرسی با حق الزحمه حسابرسی رابطه‌ای مثبت و معنادار دارد، پذیرفته می‌شود. همچنین ضریب و احتمال مربوط به آماره t به دست آمده برای متغیر تجربه رئیس کمیته حسابرسی به ترتیب ۵/۲۳۷- و ۰/۰۰۵ است؛ بنابراین می‌توان گفت که در سطح اطمینان ۹۵٪ بین تجربه رئیس کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی رابطه معناداری وجود ندارد. بدین ترتیب فرضیه b<sub>2</sub> پژوهش مبنی بر اینکه تجربه رؤسای کمیته حسابرسی با حق الزحمه حسابرسی رابطه معنادار دارد، رد می‌شود. همچنین نتایج مندرج در جدول فوق بیانگر این است که بین متغیرهای اندازه مؤسسه حسابرسی، اهرم مالی و زیان با حق الزحمه حسابرسی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

### برآورد مدل سوم پژوهش

جدول ۷: برآورد مدل سوم پژوهش

متغیر وابسته: کیفیت حسابرسی (Audit Quality)					
VIF	معناداری آماره t	آماره t	ضریب	نماد	متغیر
۱/۲۶۵	۰/۰۰۹	۵/۵۷۰	۱/۹۲۵	<i>AC_Financial_Expertise</i>	تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی
۱/۱۰۱	۰/۰۰۲	۴/۶۶۶	۰/۷۴۹	<i>AC_Experience</i>	تجربه رئیس کمیته حسابرسی
۱/۳۷۹	۰/۰۴۵	۲/۰۲۳	۰/۲۳۴	<i>FeeAudit</i>	حق الزحمه حسابرسی
۲/۰۶۵	۰/۱۹۹	-۰/۲۷۱	-۰/۱۱۸	<i>Conown</i>	تمرکز مالکیت

متغیر وابسته: کیفیت حسابرسی (Audit Quality)					
VIF	معناداری آماره t	آماره t	ضریب	نماد	متغیر
۲/۰۸۸	۰/۰۴۸	۱/۹۳۳	۰/۲۷۲	<i>BDIND</i>	استقلال هیئت مدیره
۱/۰۸۵	۰/۱۴۴	۰/۴۹۵	۰/۴۳۸	<i>InsOwn</i>	مالکیت نهادی
۱/۰۰۴	۰/۰۰۱	-۳/۷۵۱	-۰/۱۳۸	<i>Restate</i>	تجدید ارائه صورت‌های مالی
۲/۴۵۹	۰/۰۹۷	-۱/۶۹۳	-۰/۰۲۸	<i>BMEET</i>	تعداد جلسات هیئت مدیره
۱/۰۹۸	۰/۵۲۸	-۰/۶۵۲	-۰/۰۱۰	<i>LEV</i>	اهرم مالی
۱/۳۸۷	۰/۰۳۳	۳/۲۴۷	۰/۳۹۰	<i>ROA</i>	بازده دارایی‌ها
-	۰/۰۰۰	۸/۴۵۲	۲/۶۹۹		ضریب ثابت
			کنترل شد		اثرات صنعت
			کنترل شد		اثرات سال
۸/۳۸۹		آماره فیشر (F)	۰/۷۹۵		ضریب تعیین ( $R^2$ )
۰/۰۰۰		معناداری آماره فیشر (F)	۰/۷۸۸		ضریب تعیین تعدیل شده (Adjusted $R^2$ )
منبع: یافته‌های پژوهش					

نتایج حاصل از آزمون مدل اول پژوهش در جدول ۷ ارائه شده است که در آن ضریب تعیین تعدیل شده مدل برابر است با ۰/۷۸۸ و نشان می‌دهد که متغیرهای توضیحی در مدل توانسته‌اند ۷۸/۸ درصد از تغییرات متغیر وابسته را توضیح دهند. ضریب و احتمال مربوط به آماره t به دست آمده برای متغیر تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی به ترتیب ۵/۵۷۰ و ۰/۰۰۹ است؛ بنابراین می‌توان گفت که در سطح اطمینان ۹۵٪ بین تخصص مالی رئیس کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بدین ترتیب فرضیه  $H_3$  پژوهش مبنی بر اینکه تخصص مالی و حسابداری رؤسای کمیته حسابرسی با کیفیت حسابرسی رابطه‌ای مثبت و معنادار دارد، پذیرفته می‌شود. همچنین ضریب و احتمال مربوط به آماره t به دست آمده برای متغیر تجربه رئیس کمیته حسابرسی به ترتیب ۴/۶۶۶ و ۰/۰۰۲ است؛ بنابراین می‌توان گفت که در سطح اطمینان ۹۵٪ بین تجربه رئیس کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بدین ترتیب فرضیه  $H_3$

پژوهش مبنی بر اینکه تجربه رؤسای کمیته حسابرسی با کیفیت حسابرسی رابطه معنادار دارد، پذیرفته می‌شود. همچنین نتایج مندرج در جدول فوق بیانگر این است که بین متغیرهای حق الزحمه حسابرسی، استقلال هیئت‌مدیره و بازده دارایی‌ها با کیفیت حسابرسی رابطه مثبت و معنادار و بین متغیر تجدیدارائه صورت‌های مالی با کیفیت حسابرسی رابطه منفی و معناداری وجود دارد.

### بحث و نتیجه‌گیری

در این مطالعه تأثیر تخصص مالی و تجربه رئیس کمیته حسابرسی بر انتخاب حسابرس، حق‌الزحمه حسابرسی و کیفیت حسابرسی بررسی شد. یافته‌ها حاکی از آن است که رؤسای کمیته حسابرسی که دارای تخصص حسابداری و مالی هستند، بیشتر احتمال دارد یک حسابرس درجه اول (سازمان حسابرسی یا مؤسسات حسابرسی با رتبه کیفیت الف) را به‌عنوان حسابرس مستقل برگزینند. همچنین رؤسای کمیته حسابرسی دارای تخصص حسابداری و مالی، حق‌الزحمه‌های حسابرسی بالاتری پرداخت کرده و کیفیت حسابرسی را افزایش می‌دهند. این یافته‌ها با نتایج مطالعات Azizkhani et al. (2023)، لاری دشت بیاض و همکاران (۱۳۹۷)، Ghafaran and Yasman (2018) سازگار است؛ بنابراین تخصص حسابداری و مالی رئیس کمیته حسابرسی به‌عنوان یک عامل مهم و تأثیرگذار در فرآیند حسابرسی باید مورد توجه نهادهای ناظر و قانون‌گذار قرار گیرد و با توجه به اهمیت آن به یک الزام قانونی برای شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران تبدیل گردد. هرچند تخصص حسابداری و مالی، رئیس کمیته حسابرسی به‌عنوان یک عامل تأثیرگذار بر انتخاب حسابرس و حق‌الزحمه حسابرسی شناسایی شد، اما نتایج این مطالعه نشان داد بیشتر بودن تجربه رؤسای کمیته حسابرسی منجر به انتخاب حسابرس مستقل درجه اول نمی‌شود و بر حق‌الزحمه حسابرسی نیز تأثیرگذار نیست که با نتایج Alsiani et al. (2023) و لاری دشت بیاض و همکاران (۱۳۹۷) سازگار نیست. باین حال یافته‌ها حاکی از آن است که بیشتر بودن تجربه رؤسای کمیته حسابرسی، کیفیت حسابرسی را افزایش می‌دهد که با یافته‌های مطالعات Azizkhani et al. (2023)، لاری دشت بیاض و

Hilbranta and Ratzinger (2021) سازگار است. این نتایج بیان می‌دارد که تخصص حسابداری و مالی رئیس کمیته حسابرسی به‌عنوان یک عامل اثبات‌شده بین‌المللی، کارکرد مورد انتظار را در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران را نشان می‌دهند؛ اما تجربه رئیس کمیته حسابرسی به‌اندازه تخصص حسابداری و مالی تأثیرگذار نیست. در این راستا، شاید بتوان به کمرنگ بودن نقش رؤسای کمیته حسابرسی در انتخاب حسابرس و حق‌الزحمه حسابرسی در کشور ما به‌عنوان دلیلی برای این عدم تأثیرگذاری اشاره کرد. پیش‌بینی می‌شود که باگذشت زمان و اصلاحات قانونی و نظارتی آتی، کمیته‌های حسابرسی کاراتر و اثربخش‌تر شوند و رؤسای آن‌ها سهم و نقش بیشتری در بهبود فرآیند حسابرسی ایفا نمایند.

مطالعه حاضر از چندین جنبه به ادبیات می‌افزاید. این مطالعه با بررسی نقش رؤسای کمیته حسابرسی در فرآیندهای حسابرسی و گزارشگری مالی به بدنه فزاینده تحقیقات کمک می‌کند. به دنبال پیشنهادها Free et al. (2021) مبنی بر اینکه ویژگی‌های مختلف رؤسای کمیته حسابرسی می‌تواند بر نقش نظارتی کمیته حسابرسی تأثیر بگذارد، این مطالعه، شواهدی تجربی در حمایت از این ادعا و تأیید نقش رؤسای کمیته حسابرسی در عملکرد مؤثر کمیته حسابرسی فراهم می‌آورد. درواقع، این مطالعه نشان می‌دهد که تخصص مالی و تجربه رئیس کمیته حسابرسی با ایفای بهتر نقش نظارتی کمیته حسابرسی رابطه دارد. این امر می‌تواند در زمان استخدام رؤسای کمیته حسابرسی برای شرکت‌ها جالب توجه باشد، زیرا اثربخشی کمیته حسابرسی تا حد زیادی به رئیس کمیته حسابرسی بستگی دارد. به اعضای هیئت‌مدیره، مدیران، حساب‌رسان، سرمایه‌گذاران و سازمان اوراق بهادار پیشنهاد می‌شود که به نقش رئیس کمیته حسابرسی در فرآیند حسابرسی و کیفیت حسابرسی توجه نمایند، چراکه از این طریق اطمینان دهی به اطلاعات ارائه‌شده به استفاده‌کنندگان در بازار سرمایه تحت تأثیر قرار می‌گیرد.

به‌عنوان محدودیت این مطالعه، می‌توان گفت، هرچند نویسنده به دنبال کنترل عواملی بود که در تحقیقات قبلی به‌عنوان عوامل تأثیرگذار شناسایی شدند، اما با توجه به

محدودیت ذاتی چنین مطالعاتی، قطعاً برخی از عوامل تأثیرگذار بر نتایج در این پژوهش مورد توجه قرار نگرفته است. به عنوان پیشنهادهایی برای تحقیقات آتی، بررسی تأثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی بر نقش نظارتی کمیته حسابرسی از دیدگاه‌های دیگر نظیر محافظه‌کاری حسابداری و یا توانایی شرکت در دستیابی به سود پیش‌بینی شده، می‌تواند موضوعات مناسبی برای تحقیقات آتی باشد. همچنین با توجه به یافته‌های مطالعات اخیر مبنی بر اهمیت جنسیت مدیران در تصمیم‌گیری‌ها، به محققان پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های آتی به بررسی تأثیر تنوع جنسیتی رئیس کمیته حسابرسی بر انتخاب حسابرس، حق‌الزحمه حسابرسی و کیفیت حسابرسی پردازند.

### تعارض منافع

تعارض منافع نداریم.

### ORCID

Akram Afsay



<https://orcid.org/0000-0003-0551-9197>

## منابع

- تحریری، آرش و افسای، اکرم. (۱۴۰۰). تأثیر افشای زیست محیطی، اجتماعی و حاکمیتی بر تلاش حسابرس و کیفیت حسابرسی. *دانش حسابداری*، ۱۲(۳) (پیاپی ۴۶)، ۶۹-۸۸.  
10.22103/JAK.2021.16637.3349
- جامعی، رضا؛ رستمیان، آزاده (۱۳۹۵). تأثیر تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی بر ویژگی‌های سود پیش‌بینی شده. *پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی (پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی)*، ۸(۲۹)، ۱-۱۷. 20.1001.1.23830379.1395.8.29.1.1
- جوادی، سمیرا؛ منصورفر، غلامرضا. (۱۳۹۹). نقش کیفیت حسابرسی بر رابطه بین عدم تقارن اطلاعاتی و ابعاد آگاهی‌دهندگی و فریبندگی مدیریت سود. *نشریه پژوهش‌های حسابداری مالی*، ۱۲(۱)، ۱۹-۳۸. 10.22108/FAR.2020.118604.1499
- صالحی، مهدی؛ رهنما، مسعود؛ عبدالله نژاد، رضا. (۱۳۹۹). بررسی تأثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی بر رابطه بین تأخیر در گزارشگری مالی و ارتباط ارزشی. *تحقیقات حسابداری و حسابرسی*، ۱۲(۴۸)، ۱۰۷-۱۲۰. 10.22034/IAAR.2020.128198
- لاری دشت بیاض، محمود؛ قناد، مصطفی؛ فکور، حسین. (۱۳۹۷). ویژگی‌های کمیته حسابرسی و تأخیر در گزارش حسابرسی. *پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی (پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی)*، ۱۰(۳۷)، ۲۱۵-۲۴۱. 20.1001.1.23830379.1397.10.37.9.9
- نظری، هیراد؛ سوخکیان، ایمان؛ تحریری، آرش. (۱۳۹۹). ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی و گزارشگری مالی به موقع. *مجله دانش حسابداری*، ۱۱(۳)، ۱۳۱-۱۶۵. 10.22103/JAK.2020.14872.3110
- نمازی، محمد؛ سعیدی، مجتبی. (۱۳۹۳). رابطه بین ویژگی‌های هیئت‌مدیره و انتخاب حسابرس. *پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی*، ۶(۲۲)، ۱-۲۸. 20.1001.1.23830379.1393.6.22.1.3

## References

- Abernathy, J.L., Beyer, B., Masli, A., & Stefaniak, C. (2014). The association between characteristics of audit committee accounting experts, audit committee chairs, and financial reporting timeliness. *Advances in Accounting*, 30(2), 283-297. <https://doi.org/10.1016/j.adiac.2014.09.001>

- Archambeault, D.S., DeZoort, F.T., & Holt, T.P. (2008). The need for an internal auditor report to external stakeholders to improve governance transparency. *Accounting Horizons*, 22(4), 375-388. [https://ecommons.udayton.edu/acc\\_fac\\_pub/45](https://ecommons.udayton.edu/acc_fac_pub/45)
- Alzoubi, E. (2017). Audit Quality, Debt Financing, and Earnings Management: Evidence from Jordan. *Journal of International Accounting*, 17(2), 170-189. <https://doi.org/10.1016/j.intaccudtax.2017.12.001>
- Audit Committee Leader Network (ACLN) in North America. (2011). Addressing audit committee workload. *Viewpoints*, 36(3), 1-10.
- Auditing and Assurance Standards Board [AUASB]. (2017). *Audit committees: a guide to good practice, A joint publication from the Auditing and Assurance Standards Board, Australian Institute of Company Directors and The Institute of Internal Auditors-Australia*. Agenda Item 6.1 (3rd Edition).
- Azizkhani, M., Hossain, S., & Nguyen, M. (2023). Effects of audit committee chair characteristics on auditor choice, audit fee and audit quality. *Accounting and Finance*, 63(3), 3675-3707. <https://doi.org/10.1111/acfi.13058>
- Baumann, M.F. & Ratzinger-Sakel, N.V. (2020). The time dependence of audit firm alumni effects: evidence from audit committees. *International Journal of Auditing*, 24(1), 110-130. <https://doi.org/10.1111/ijau.12182>
- Bronson, S.N., Ghosh, A., & Hogan, C.E. (2017). Audit fee differential, audit effort, and litigation risk: an examination of ADR firms. *Contemporary Accounting Research*, 34(1), 83-117. <https://doi.org/10.1111/1911-3846.12238>
- Beasley, M.S. (1996). An empirical analysis of the relation between the board of director composition and financial statement fraud. *The Accounting Review*, 71(4), 443-465. <https://www.jstor.org/stable/248566>
- Bédard, J., Chtourou, S.M., & Courteau, L. (2004). The effect of audit committee expertise, independence, and activity on aggressive earnings management. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 23(2), 13-35. <https://doi.org/10.2308/aud.2004.23.2.13>
- Bromilow, C., & Keller, D. (2011). *Audit committee effectiveness: what works best*, 4th edition. Altamonte Springs, FL: The Institute of Internal Auditors Research Foundation.
- Chan, A.M.Y., Liu, G., & Sun, J. (2013). Independent audit committee members' board tenure and audit fees. *Accounting and Finance*, 53(4), 1129-1147. <https://doi.org/10.1111/j.1467-629X.2012.00490.x>
- Choi, J.H., Kim, J.B., Liu, X., & Simunic, D.A. (2008). Audit pricing, legal

- liability regimes, big 4 premiums. *Contemporary Accounting*, 25(1), 55-99. <https://doi.org/10.1506/car.25.1.2>
- Dechow, P.M., Sloan, R.G., & Sweeney, A.P. (1995). Detecting earnings management. *The Accounting Review*, 70(2), 193-225.
- DeFond, M., & Zhang, J. (2014). A review of archival auditing research. *Journal of Accounting and Economics*, 58(2-3), 275-326. <https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2014.09.002>
- DeZoort, F. (1997). An investigation of audit committees' oversight responsibilities. *Abacus*, 33(2), 208-227. <https://doi.org/10.1111/1467-6281.00012>
- Ernst and Young [E&Y]. (2011). *Insights for North American audit committee members*, (January).
- Fama, E.F., & Jensen, M.C. (1983). Agency problems and residual claims. *The Journal of Law and Economics*, 26(2), 327-349. <https://www.jstor.org/stable/725105>
- Farber, D.B., Huang, S.X., & Mauldin, E. (2018). Audit committee accounting expertise, analyst following, and market liquidity. *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, 33(2), 174-199. <https://doi.org/10.1177/0148558X16663090>
- Free, C., Trotman, A.J., & Trotman, K.T. (2021). How audit committee chairs address information-processing. *The Accounting Review*, 96, 147-169. <https://doi.org/10.2308/tar-2018-0379>
- Ghafran, C., & Yasmin, S. (2018). Audit committee chair and financial reporting timeliness: a focus on financial, experiential and monitoring expertise. *International Journal of Auditing*, 22(1), 13-24. <https://doi.org/10.1111/ijau.12101>
- Khemakhem, H., & Fontaine, R. (2019). The audit committee chair's abilities: beyond expertise. *International Journal of Auditing*, 23(3), 457-471. <https://doi.org/10.1111/ijau.12173>
- Kim, H., Kwak, B., Lim, Y., & Yu, J. (2017). Audit committee accounting expertise, CEO power, and audit pricing. *Asia-Pacific Journal of Accounting and Economics*, 24(3-4), 421-439. <https://doi.org/10.1080/16081625.2015.1105753>
- Lipman, F.D. (2004). Six common mistakes of audit committees. *Directors and Boards -American Edition*, 28(4), 30-32.
- Lai, K.M., Srinidhi, B., Gul, F.A., & Tsui, J.S. (2017). Board gender diversity, auditor fees, and auditor choice. *Contemporary Accounting Research*, 34(3), 1681-1714. <https://doi.org/10.1111/1911-3846.12313>
- Myers, L., Schmardebeck, R., & Slavov, S. (2021). *Audit committee chair succession and financial reporting quality: does firm-specific*



- knowledge matter?* Working paper.
- PricewaterhouseCoopers (PwC). (2020). *Audit committee effectiveness: practical tips for the chair*.
- Palmrose, Z. V. (1986). An analysis of auditor litigation and audit service quality. *Accounting Review*, 63, 55-73. <https://www.jstor.org/stable/247679>
- Sharma, V.D., & Iselin, E.R. (2012). The association between audit committee multiple-directorships, tenure, and financial misstatements. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 31(3), 149-175. <https://doi.org/10.2308/ajpt-10290>
- Sultana, N., Singh, H., & Rahman, A. (2019) Experience of audit committee members and audit quality. *European Accounting Review*, 28(5), 1-29.
- Ward, R.D. (2009). Audit committee leaders face increasing workload. *Financial Executive*, 25(2), 28-32.
- Zalata, A.M., Tauringana, V., & Tingbani, I. (2018). Audit committee financial expertise, gender, and earnings management: does gender of the financial expert matter? *International Review of Financial Analysis*, 55, 170-183. <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2017.11.002>

#### References [In Persian]

- Jamei, R., Rostamian, A. (2015). The effect of financial expertise of audit committee members on the characteristics of expected profit. *Financial accounting and auditing research*, 8(29), 1-17. 20.1001.1.23830379.1395.8.29.1.1 [In Persian]
- Joudi, S., & Mansourfar, G. (2020). The role of audit quality on the relationship between information asymmetry and both informative and deceptive dimensions of income smoothing. *Financial Accounting Research*, 12(1), 19-38. doi: 10.22108/far.2020.118604.1499 [In Persian]
- Lari Dasht Beyaz, M., Ghanad, M., Fakur, H. (2017). Characteristics of audit committee and delay in audit report. *Financial accounting and auditing research*, 10(37), 215-241. 20.1001.1.23830379.1397.10.37.9.9 [In Persian]
- Namazi, M., Saidi, M. (2013). The relationship between board characteristics and auditor selection. *Financial accounting and audit research*. 6(22), 1-28. 20.1001.1.23830379.1393.6.22.1.3 [In Persian]
- Nazari, H., Soukhakyan, I., & Tahriri, A. (2020). Characteristics of the Chairman of Audit Committee and Timely Financial Reporting. *Journal of Accounting Knowledge*, 11(3), 131-165. doi: 10.22103/jak.2020.14872.3110 [In Persian]
- Salehi, M., Rahnema, M., & Abdolla Nezhad, R. (2020). Investigating The Impact of Audit Committee Chair Characters on the Relationship

between Delay in Financial Reporting and Value Relevance. *Accounting and Auditing Research*, 12(48), 107-120. doi: 10.22034/iaar.2020.128198 [In Persian]

Tahriri, A., & Afsay, A. (2021). The Impact of Environmental, Social and Governance Disclosure on Auditor Effort and Audit Quality. *Journal of Accounting Knowledge*, 12(3), 69-88. doi: 10.22103/jak.2021.16637.3349 [In Persian]

**استناد به این مقاله:** افسای، اکرم. (۱۴۰۳). تأثیر تخصص مالی و تجربه رئیس کمیته حسابرسی بر انتخاب حسابرس، حق الزحمه حسابرسی و کیفیت حسابرسی، *مطالعات تجربی حسابداری مالی*، ۲۱(۸۱)، ۲۷۳-۳۰۶. DOI: [10.22054/qjma.2024.78707.2549](https://doi.org/10.22054/qjma.2024.78707.2549)



Empirical Studies in Financial Accounting is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

